

V Praze dne 20. ledna 2012

Č. j.: USTR-S 24/2012

Počet listů: 1

Přílohy: 1/10

Odborné stanovisko

Dne 10. 1. 2012 obdržel Ústav pro studium totalitních režimů (dále jen „Ústav“) v souladu s odst. 3 § 6 zákona č. 262/2012 Sb., o účastnících odboje a odporu proti komunismu, žádost Ministerstva obrany ČR o odborné stanovisko ze dne 9. ledna 2012 č.j. 262001850/11/2012-1027 k záležitostem členů náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, kteří požádali o osvědčení podle zákona č. 262/2012 Sb.

Žádost byla zaevidována pod č.j. USTR-S 24/2012

Na základě této žádosti bylo vypracováno odborné stanovisko, jehož text je součástí přílohy.

Se srdečným pozdravem

Ministerstvo obrany ČR
Ing. Iveta Hlásecká
ředitelka
Odbor pro válečné veterány

Náboženská společnost Svědkové Jehovovi

Kořeny, vývoj a věrouka

Již u počátků křesťanství a formování prvotní církve stála otázka druhého příchodu Ježíše Krista a s ním spjatého konce pozemského světa. Ve středověké církvi se pak rozvíjí různé proudy a hnutí, očekávající Kristův příchod na Zemi a nastolení nového řádu ve světě. Tato nejrůznější chiliastická hnutí prováděla a provádí více i méně sofistikované výpočty, kterými se snaží přesně určit datum druhého Kristova příchodu. Přestože každé takovéto datum se v době svého naplnění stává těžkým zklamáním pro všechny očekávající, prorocké skupiny ve světě nadále přetrvávají, stanovujíce nová data a získávajíce nové přívržence.

V první polovině 19. století zahájil svoje působení americký farmář a kazatel William Miller, který ohlašoval předpověď druhého Kristova příchodu na zem na roky 1843 – 1844. Hnutí bylo označováno jako adventistické – z latinského adventus, tedy příchod. Netrpělivě očekávaný druhý Kristův příchod se však nedostavil, řada lidí hnutí zklamaně opustila a sám Miller uznal svůj omyl.

Adventismus se pak rozpadl do pěti proudů, z nichž si větší význam udržel pouze jediný: Adventisté sedmého dne. Další malou odštěpeneckou skupinou byl „Půlnoční křik“ (The Midnight Cry), který svou víru založil na přesvědčení, že apokalyptické události mají přijít až v roce 1873 nebo 1874. Pod tímto přesvědčením ustanovil Charles Taze Russel roku 1870 společnost Badatelů bible, která od roku 1879 vydávala časopis Siónská strážná věž. Kolem něj se začaly utvářet studijní kroužky, známé jako Mezinárodní badatelé bible. Již v této době se u nich projevují znaky dnes typické pro Svědky Jehovovy: určitý fundamentalismus při výkladu bible, horlivost v získávání nových členů, často se posouvající termíny konce světa či naprostá oddanost a důvěra v náboženského vůdce.

Charles Russel označil rok 1874 za datum „neviditelného“ Kristova příchodu a za termín konce světa stanovil rok 1914. Další mohutné zklamání z jeho neuskutečnění a také Russelova smrt o dva roky později umožnily chopit se vedení Josephu Franklinu Rutherfordovi, který dal skupině pevnou organizační strukturu a v roce 1931 i nové pojmenování: Svědkové Jehovovi. Zavedl precizní kontrolu myšlení řadových členů, kteří se měli vyčlenit z běžné společnosti, například zákazem jakékoliv politické činnosti. Symbolická gesta jako pozdrav státní vlajce, hlavě státu nebo zpěv hymny, podobně jako slavení Vánoc, Velikonoc a ostatních svátků, byly označeny za pohanské přežitky a de

facto zakázány.¹ Organizační uspořádání společnosti je zhruba takové, že ústředí organizace a vedoucí sbor sídlí v Brooklynu, v jednotlivých zemích jsou pak zřízeny odbočky Společnosti, které dohlíží na sbory v dané zemi.

Od smrti autoritářského Rutherforda leží klíčová rozhodování nejen o věrouce na tzv. vedoucím sboru, jenž řídí svou církev převážně pomocí časopisu Strážná věž a dalších publikací. Ty jsou pro Svědky Jehovovy zcela závazné a směrodatné, pochybnosti nad jejich obsahem se běžně trestají vyloučením, které u provinilců někdy vede až k psychickým a sociálním problémům.

V současné době se může jevit paradoxním, že z podobně totalitního zřízení, s jakým byli konfrontováni Svědkové především v padesátých letech v Československu, je obviňováno samotné vedení Svědků Jehovových ve vztahu ke členům své církve. Obecně je jim vytýkáno jednostranné a nekritické nakládání s informacemi, popírání práva na svobodné vyjadřování a osobní názor, či ostrakizace a perzekuce bývalých členů.

Dřívější významný člen vedení Svědků Jehovových, Raymond Franz, ve své knize *Hledání křesťanské svobody* kritizuje současný ambivalentní postoj společnosti Strážná věž: „*Jedním dechem chválí odvalu mužů a žen, kteří v minulosti dokázali stát za svým přesvědčením, a druhým odsuzuje ty, kteří by totéž chtěli dělat v jejím středu. Takoví lidé jsou napadáni jako osoby s pyšným, rozkladným duchem, rebelové proti samotnému Bohu, a častování dalšími výrazy, které nápadně připomínají výroky dávných církevních soudů. Dějiny k nám ale díky svědomí těchto náboženských vyhnanců a síle jejich vůle nevzdat se práva na svobodu stále mluví živou řečí.*“² Franz poukazuje na to, že se loajalita k církevní organizaci může stát důležitější než víra.

Svědkové Jehovovi, přestože vychází z protestantského apokalyptického hnutí, nejsou obvykle ostatními církvemi považováni za křesťany. Nepovažují totiž Ježíše Krista za pravého Boha, ale za stvořenou bytost a prvního z andělů. Dále odmítají nesmrtelnost duše, křesťanskou symboliku včetně kříže, slavení Vánoc a ostatních svátků. Připomínají si pouze poslední večeři Krista s jeho učedníky. Svědkové také odmítají krevní transfuze, do padesátých let dvacátého století stejně tak odmítali i očkování. Rovněž se neúčastní politického života ani válečných konfliktů, s čímž souvisí také odpírání vojenské služby. A právě to byl nejčastější důvod perzekuce Svědků Jehovových v komunistickém Československu.

¹ REMEŠ, Prokop: *Svědkové Jehovovi. Historický přehled*, Praha: Oliva 1995

² FRANZ, Raymond: *Hledání křesťanské svobody*, Davie: Kernberg Publishing 2007, s.518

Svědkové Jehovovi v Československu

Působení Badatelů bible na našem území se začíná datovat zhruba od roku 1907 vlivem činnosti německých kazatelů. V roce 1922 si otevřeli v Mostě první tuzemskou kancelář a sklad biblické literatury. Od roku 1926 fungovala v Brně první formální odbočka tohoto mezinárodního sdružení a v roce 1928 byla spolková činnost Badatelů bible oficiálně uznána československým státem.³ V roce 1932 bylo zdejší sdružení nahrazeno československou pobočkou Mezinárodního sdružení badatelů Bible. Její činnost pak ukončily okupační orgány roku 1939.

V Protektorátu Čechy a Morava, stejně jako v nacistickém Německu, byli Svědkové perzekuováni jako členové zakázané sekty, pro militaristický režim nebezpečné především svým pacifismem a odmítáním vůdcovského principu. Z toho důvodu byli tzv. Bibelforscheři, jak byli nazýváni, umístováni do koncentračních táborů, kde jim bylo přiděleno dokonce specifické označení – fialový trojúhelník. Příčinou jejich pobytu v koncentračních táborech bylo jejich vlastní přesvědčení, tedy nikoliv důvody rasové či politické, jak tomu bylo u většiny ostatních. Bibelforscherům často stačilo podepsat jediný papír, tedy zřeknout se své víry, aby mohli být propuštěni na svobodu. Pamětníci koncentračních táborů však s respektem, obdivem, ale i jistou mírou nepochopení hovoří o tom, že Svědkové zarytě setrvali ve své víře a odhodlaně pro ni umírali. Zároveň také často odmítali nastoupit na práci do zbrojního průmyslu či zdravotní dozorce předepsaným smeknutím čepice. Řada z nich za to zaplatila krutým trestem nebo dokonce smrtí, obecně však dozorcí brali v potaz fialové trojúhelníky a se Svědky zacházeli poněkud jinak než s ostatními vězni.

Také díky pověsti, kterou získali svými postoji v koncentračních táborech, se Svědkům Jehovovým podařilo obnovit činnost v poválečném Československu a záhy počet jejich členů přesáhl dva tisíce. Ani v nově obnovené ČSR ale neměli nadějně vyhlídky na trvání, přestože již v listopadu 1945 oficiálně ohlásili ministerstvu vnitra obnovení své činnosti. To bylo ovšem již od vyhlášení Košického vládního programu v rukou komunistů a začalo shromažďovat veškeré materiály, které by mu pomohly podchytit a kontrolovat činnost této společnosti. Svědkové mezitím zakoupili dům v pražském Suchbátově, kde si zřídili ústředí a tiskárnu pro svou náboženskou literaturu.

Po událostech února 1948 pak bylo jen otázkou času, kdy padne zrak nově budovaného režimu také na společnost Svědků Jehovových. Stalo se tak 29. listopadu 1948 v časných ranních hodinách, kdy Státní bezpečnost (StB) provedla razii v pražském sídle společnosti a zabavila množství literatury, psací stroje a peníze. Tato událost rozpoutala první vlnu zatýkání, zatčeni byli tři hlavní představitelé československé odbočky. V dubnu roku 1949 byla výnosem ministerstva vnitra

³ BAUER, Zdeněk: *Vojáku Vladimíre... Karel Čapek, Jindřich Groag a odpírači vojenské služby z důvodu svědomí*, Praha 2009, s. 40

společnost Svědků Jehovových rozpuštěna, její činnost byla zakázána, ústředí rozpuštěno, dům zabaven, tiskárna zrušena. Ministerstvo vnitra v tomto rozhodnutí argumentovalo tím, že další trvání spolku a jeho činnost ohrožuje lidově-demokratické zřízení, jakož i veřejný pokoj a řád⁴. Druhá vlna zatýkání přišla v únoru 1952, kdy již bylo zatčeno kolem 120 osob a koncem března 1953 bylo osm čelních představitelů odsouzeno k 5 - 18 letům odnětí svobody. Vzápětí se utvořilo další ilegální vedení, které bylo ale rovněž brzy odhaleno a v srpnu 1955 postaveno před soud. Ten se vyjádřil takto: „Poněvadž pokyny, které byly samozřejmě ve shodě s jádrem celého ‚učení‘ sekty nebyly ničím jiným, než do citátů z bible, případně do jejího výkladu skrytými výzvami k nedodržování zákonů a nařízení, k odmítání vojenského výcviku se zbraní, k nepodpisování mírových resolucí, k neúčasti na volbách a veřejném životě vůbec, je jejich distribuce šířením státu nepřátelských myšlenek; vedle toho obsahovaly tiskoviny přímo útoky proti SSSR a zemím lidové demokracie. (...) Poněvadž ideologie šířená sektou ‚Svědků Jehovových‘ je hluboce nepřátelská věci socialismu, nutno ji hodnotit jako zálohu imperialistů, která má rozleptat zevnitř blok pracujících střežících revoluční vymoženosti. Trpět činnost sekty, znamená dávat si rozvracet republiku, přihlížet nečinně postupnému oslabování revoluční bdělosti. Jiné závěry ani nejsou možné, protože podlehnout její ideologii znamená vzdát se budování socialismu, utápět se v náboženském blouznění a stát se obětí imperialistických dravců.“⁵

V tomto případě byly jako útoky proti SSSR a zemím lidové demokracie míněny pasáže z knihy J. F. Rutherforda *Vláda*, vydané v New Yorku roku 1928, v nichž se mimo jiné píše: „Každý, kdo klidně a střízlivě pozoruje věci, ví zcela dobře, že bolševismus nemůže nikdy přinést uspokojivou vládu pro lid. Bolševismus jest odsouzen k jistému a úplnému nezdaru. Totéž musí býti řečeno o komunismu. Taková radikální hnutí za zřízení vlády lidu nemohou lidu nikdy přinést mír, blahobyť a štěstí. (...) Sovětská vláda nebyla zdarem a nikdy jím nebude, a jest daleká toho, aby uspokojila lid, který užívá této vládní formy. (...) Naopak, bolševismus přinesl lidu mnohá utrpení a jest mnohými jinými národy a vládami země právem obáván.“⁶ Tato kritika bolševismu je však vesměs ojedinělá a řadí se mezi ostatní kritiky jiných společenských systémů a organizací, jaké Svědkové vynášeli.

Podobně jako v případě jiných církví, ani v případě Svědků Jehovových se represe neukázala být dostatečně efektivní a bezpečnostní složky musely zvolit jinou strategii. Stejně jako u ostatních církví se StB pokusila infiltrovat do jejich společenství a získat pro spolupráci některé z nejvlivnějších představitelů – zčásti na základě kompromitujících materiálů, zčásti pod vidinou možné obnovy

⁴ ABS, f. vyšetřovací spisy, a. č. V – 652 Ostrava, vyšetřovací spis Josefa Dudka

⁵ *rozsudek Vyššího vojenského soudu Praha nad skupinou Paukert a spol. ze 6. 8. 1955*, NA, f.SSNV (neuspoř.), osobní spis Josefa Skohoutila

⁶ MARTINEK, Branislav: *Náboženská společnost a stát. Historie Svědků Jehovových v Československu*, Praha 2000, kapitola: *Z ilegality do "ilegality"*, dostupné na <http://www.straznavez.cz/Zdomova/NSaStat/NSaStatObsah.htm>

organizace. Ti podřídili činnost organizace pod určitou kontrolu ze strany ministerstva vnitra, které zase upustilo od rozsáhlých represivních opatření a proti Svědkům zasahovalo už víceméně jen sporadicky. Řada pramenů vypovídá o tom, že mnoho Svědků spolupracovalo s StB a ani oni sami se tím netají, přestože kooperaci se státními orgány hodnotí poněkud jinak: „Byl to jakýsi vynucený dialog. Státní bezpečnosti šlo v podstatě o to, aby náboženské cítění nebylo zneužíváno v boji proti režimu, ale pokud to bude možné, aby bylo použito pro jeho podporu. Kontakty se státními orgány někdy probíhaly tak, že bratr Müller nebo některý cestující dozorce byl předvolán k výslechu na policejní stanici. Jindy zase budily zdání přátelského rozhovoru, protože probíhaly v kavárně. Někteří pozorovatelé si z neznalosti všech skutečností mysleli, že bratři, kteří přistoupili na tyto rozhovory, spolupracují se Státní bezpečností.“⁷

Víme také, že v normalizačních letech jen s mírnými obtížemi fungovala v ČSSR síť ilegálních pracovišť, kde Svědkové rozmnožovali svou náboženskou literaturu a šířili ji dále. S velkou pravděpodobností StB o této činnosti věděla a do jisté míry ji tolerovala jako režimu ne zcela nepřátelskou a zároveň ji brala jako činnost, kterou nelze důsledně potlačit. V plánu X. správy SNB na rok 1980 tak najdeme snahu omezovat aktivity této společnosti, získat dokonalý přehled o bytových schůzkách a odhalovat spojení mezi vedením společnosti a jednotlivými skupinami po republice.⁸ O tom, že existovaly kontakty mezi státní mocí a vedením Svědků Jehovových, svědčí také žádost z roku 1980, ve které Biblická a traktátní společnost Strážná věž žádá o oficiální uznání jako registrovaný spolek.⁹ Přestože došlo k několika rozhovorům, Svědkové se oficiálního povolení v komunistickém Československu již nedočkali. O tom, že Náboženská společnost Svědkové Jehovovi je registrovanou církví podle zákona č. 308/1991 Sb., rozhodlo ministerstvo kultury ČR 1. září 1993.

Odmítání vojenské služby

Vůbec nejčastějším důvodem, pro který se Svědkové Jehovovi v období komunismu v Československu ocitali ve věznicích, bylo odmítání vojenské služby. Někteří odepřeli na vojnu nastoupit, jiní až tam odmítli vzít do ruky zbraň a podstoupit vojenské cvičení.

V učení náboženské společnosti Svědkové Jehovovi najdeme důraz na lásku k bližnímu, vycházející z Bible. Jedním z projevů této lásky je důsledný pacifismus, odmítání zbrojní výroby,

⁷ Ročenka Svědků Jehovových 2000, str. 190 – 191, dostupné na http://www.straznavez.cz/img/Rocenka2000_600x882.jpg (vyhledáno 16. 1. 2012); srovnej: SOBIČKA, Eduard: *Kapitoly z dob totalitních*, samizdat 1994, kapitola 11: Estébáci, dostupné na <http://www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/KapitolyObsah.htm> (vyhledáno 16. 1. 2012)

⁸ Plán X. správy SNB na rok 1980, <http://www.ustrcr.cz/cs/digitalni-studovna>, vyhledáno 12. 1. 2012

⁹ SOBIČKA, Eduard: *Kapitoly z dob totalitních*, samizdat 1994, kapitola 16: Rok 1980 - žádáme o registraci, dostupné na <http://www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/KapitolyObsah.htm> (vyhledáno 16. 1. 2012)

odmítání vojenské služby, po jistou dobu také odmítání služby civilní. Jelikož vojenská služba zahrnuje možnost prolévání lidské krve, pak kdokoli ji absolvuje, či za ni jen přijímá náhradu, stává se „vinen krví“¹⁰. Odmítání vojenské služby se u této náboženské skupiny začalo vyvíjet v průběhu první světové války, v Československu začalo narůstat v průběhu třicátých let. K prvnímu případu u nás však došlo již roku 1924, kdy byl Svědek Martin Boor odsouzen ke dvěma letům zotřeseného žaláře za odmítnutí cvičení se zbraní a složení vojenské přísahy. Představitelé této náboženské skupiny zároveň průběžně ujišťovali úřady, že jejich cílem je informovat obyvatelstvo o Bibli, nikoli podryvat autoritu státu a podněcovat nepokoje.¹¹ V průběhu třicátých let se ze Svědků Jehovových stala největší skupina odpíračů vojenské služby a bylo tomu tak až do let devadesátých.

Od roku 1958 bylo podle nařízení vlády č. 229 možné vyhnout se vojenské službě, dosáhnout dlouhodobého odkladu a následného prominutí vojenské služby, pokud se odvedenec zavázal pracovat do svých třiceti let jako horník v podzemí. Ne všichni zájemci ale byli přijati – některým bránil zdravotní stav, jiným kádrový posudek. Ti, kteří uspěli, byli po povinně odpracovaných letech a odchodu z dolů převedeni do zálohy a nadále vedeni v evidenci ministerstva národní obrany jako odvedenci v záloze. Tato alternativa tehdejšímu vedení organizace Svědků Jehovových v naší zemi nevalila, přestože v jiných zemích Svědkové odmítali i civilní službu jako nepřijatelnou náhradu za službu vojenskou.¹² Většina Svědků Jehovových však šla cestou nejjednodušší, i když rovněž komplikovanou – obstarala si „modrou knížku“. Podle údajů ministerstva vnitra bylo 83,3 % mužů-Svědků držiteli tohoto dokladu.¹³

Nezřídka se však objevovali tací, kteří přímo odmítli nastoupit vojenskou službu, nebo sice nastoupili, ale vzápětí odmítli vzít do ruky zbraň či složit vojenskou přísahu. Ti pak byli postaveni před vojenský soud a odsouzeni většinou k několika letům vězení. V průběhu padesátých let byli navíc vězni od vojenských soudů často posíláni na těžbu uranu. Ta se ovšem rovněž přičila pacifismu Svědků Jehovových, a ti tak museli pro zachování své vnitřní náboženské svobody mnohé vytrpět. Mnozí Svědkové byli rovněž odsuzováni pro odepření vojenské služby opakovaně.

V devadesátých letech se objevily četné snahy o rehabilitace odpíračů vojenské služby. Právo na odepření vojenské služby bylo založeno na článku 18 Všeobecné deklarace lidských práv, který byl

¹⁰ FRANZ, Raymond: *Krise svědomí*, Ostrava 1994, s. 93

¹¹ BAUER, Zdeněk: *Paralely a odlišnosti důvodů uváděných při odpírání vojenské služby a reakcem různých politických režimů v prostoru bývalého Československa*, in: BLAŽEK, Petr (ed.): *A nepozdvihne meč... Odpírání vojenské služby v Československu 1948-1989*, Praha: Academia 2007, s. 28

¹² HUMPL, Lukáš: *Svědkové Jehovovi a civilní služba*, in: *Dingir 1/2003*, s. 4, dostupné na <http://www.dingir.cz/archiv/Dingir103.pdf> (vyhledáno 12. 1. 2012)

¹³ MARTINEK, Branislav: *Náboženská společnost a stát. Historie Svědků Jehovových v Československu*, Praha 2000, dostupné na <http://www.straznavez.cz/Zdomova/NSaStat/NSaStatObsah.htm>, kapitola Svědkové Jehovovi od roku 1960 do současnosti (vyhledáno 12. 1. 2012)

přijat rezolucí OSN dne 10. 12. 1948 a hovoří o právu na svobodu myšlení, svědomí a náboženství. V letech 1995 – 2005 bylo pak v ČR soudní cestou rehabilitováno 254 osob, které prokazatelně odepřely výkon vojenské služby z důvodů svědomí či náboženského vyznání. Z tohoto počtu bylo celkem 246 Svědků Jehovových.¹⁴

Tisk a rozšiřování samizdatu

Činnost evangelizační a publikační je jedním ze stěžejních pilířů společnosti Svědků Jehovových. Je proto pochopitelné, že v ní pokračovali i poté, co byla jejich společnost v dubnu 1949 oficiálně zakázána a tiskárna zabavena. Existují i doklady o tom, že Svědkové rozšiřovali svou literaturu i za branami československých věznic a pracovních táborů.

Vzhledem k určitému fundamentalismu při výkladu Bible a ve věrouce Svědků obecně byla většina literatury přejímána ze zahraničních zdrojů. Především šlo o časopis Strážná věž¹⁵, který je centrálním periodikem tohoto společenství, je vydáván brooklynským ústředím v USA a do světa se šíří v mnoha překladech, leč s nemnoha odchylkami. Většina obsahu byla přejímána z anglické verze, zaměření časopisu bylo výhradně náboženské a nelze tudíž říci, že jde o materiál, zaměřený proti komunistickému zřízení. Ostatně sami Svědkové často proklamují svou apolitičnost a pacifismus: „Svědkové Jehovovi jsou také na celém světě známi tím, že mají úctu k zákonu, k pořádku a k vládní moci. Nikdy nebyli ani nebudou ohniskem vzpoury. To platí i tehdy, jestliže jsou v některých zemích pronásledováni kvůli tomu, že zauímají stejný postoj jako apoštolové: „Musíme poslouchat Boha jako panovníka spíše než lidi.“¹⁶

Svědkové Jehovovi byli v komunistickém Československu skupinou značně izolovanou, jak zmínil například Václav Benda v roce 1986: „Svědci Jehovovi (kteří mimochodem také prodělávají značný početní vzrůst), jsou sice výborně zorganizováni, prakticky však odmítají jakékoliv kontakty mimo rámec své sekty: represe proti nim zřejmě pokračují v neztenčené míře, dokážeme však o nich informovat jen zcela výjimečně.“¹⁷ Odmítání spolupráce s VONS a odmítání publicity případů odpirání vojenské služby rovněž svědčí o tom, že k nim docházelo z důvodů čistě osobního přesvědčení, nikoli ze snahy o manifestační vystoupení proti režimu.

¹⁴ MÜLLER, Lubomír: *Rehabilitace odpíračů vojenské služby – postupné odstraňování nedůsledností*, in: BLAŽEK, Petr (ed.): *A nepozdvihne meč... Odpírání vojenské služby v Československu 1948-1989*, Praha: Academia 2007, s. 169

¹⁵ Časopis *Probudte se!* začal být vydáván až v roce 1990.

¹⁶ *Svědkové Jehovovi. Odvážně se postavili nacistické hrůzovládě*, in: *Probudte se!*, 8. 7. 1998

¹⁷ *Informace o Chartě 77, mimořádné číslo, květen 1986, s. 12*

Odborné stanovisko k žádostem o vydání osvědčení podle zákona č. 262/2011 Sb.

1) Odpírání služby v armádě z náboženských důvodů, za něž byli žadatelé vězněni

Příslušníci Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi byli v období komunistického režimu v Československu jednou z největších skupin odpíračů vojenské služby. Brannou povinnost neplnili s odkazem na biblická přikázání a tuto svou volbu nevnímali v naprosté většině případů jako politicky motivovanou.¹⁸ Samotné odepření vojenské služby z důvodů náboženských nelze kvalifikovat jako čin zaměřený proti komunistickému režimu v Československu. Tomu tím sice vznikaly určité komplikace, avšak nelze říci, že to bylo cílem odpíračů z řad Svědků Jehovových. Přestože je jejich jednání v konečném důsledku přivedlo do konfliktu s režimem, nemělo za cíl odstranit, výrazně oslabit či narušit anebo jinak poškodit komunistickou moc v Československu, jak je to formulováno v §2 zákona č. 262/2011 Sb. Zároveň odpírání vojenské služby z náboženských důvodů nelze označit ani za jednu z forem odboje a odporu proti komunistickému režimu, jak jsou formulovány v §3 téhož zákona.

Dále je třeba přihlídnout k tomu, že Svědkové Jehovovi u nás odmítali vykonávání vojenské služby již v období první republiky. Zároveň se odpírání vojenské služby projevovalo a projevuje u příslušníků této náboženské skupiny po celém světě, což rovněž vylučuje protikomunistické zaměření.

Vzhledem k proklamované politické neutralitě Svědků Jehovových je nelze obecně označit jako skupinu, aktivně vystupující proti komunistickému režimu, ale spíše jako skupinu obyvatel, jež se stala pasivní obětí komunistické represe z důvodů svého náboženského přesvědčení a z něj vyplývajících zásad.

Je však nutné zkoumat osobní motivaci každého z žadatelů, neboť není možné generalizovat a tvrdit, že všichni Svědkové Jehovovi byli pouze pasivními oběťmi komunistického režimu a nikoliv jeho aktivními odpůrci. Rovněž také existují případy osob, které byly uvězněny za protikomunistickou činnost a do společnosti Svědků Jehovových vstoupily až v průběhu uvěznění či po něm. V důsledku toho pak odepřely vojenskou službu a byly znovu odsouzeny a uvězněny. Tuto možnost je rovněž nutno brát při posuzování konkrétních osob v úvahu.

2) Ilegální výroba a rozšiřování tiskovin, za něž následoval soudní postih

Přestože archivní dokumenty, především vyšetřovací spisy, mluví o literatuře zaměřené proti lidově-demokratickému zřízení a zemím Východního bloku, je nutné přistupovat k takovémuto obvinění kriticky a interpretovat jej v dobovém kontextu, kdy veškerá činnost, která se vymykala státní kontrole, byla označována za zaměřenou proti tehdejšímu zřízení. Stejně tak i samizdatová

¹⁸ BLAŽEK, Petr (ed.): *A nepozdvihne meč... Odpírání vojenské služby v Československu 1948-1989*, Praha: Academia 2007, s. 11

náboženská literatura Svědků Jehovových, která byla úzce zaměřena na jejich věrouku a životní postoj, neobsahovala útoky proti lidově-demokratickému zřízení a komunistickému aparátu.

Na druhou stranu jsme však viděli, že i v textech Svědků Jehovových se může objevit kritika vůči myšlence komunismu, bolševické ideologii či Sovětskému svazu. Tyto pasáže ovšem jsou jednak spíše výjimečné a spíše staršího data, navíc stejně tak v těchto dokumentech najdeme kritické texty například k OSN a jiným organizacím či formám vlády. Po zhlédnutí samizdatové produkce z dílny Svědků Jehovových (Strážná věž, Služba království) lze konstatovat, že tato literatura nevykazuje žádné zaměření proti komunistickému režimu, ale spíše snahu o náboženskou ovlivnění cílové skupiny a zároveň snahu neprotivit se režimu, který (především v letech normalizace) do jisté míry tuto činnost toleroval.

Zároveň ani další z aktivit Svědků Jehovových, k nimž patřilo odmítání účasti na volbách, odmítání krevní transfuze, ilegální komunikace s brooklynským ústředím, či hlásání a šíření své víry, nelze považovat za formu aktivního odporu proti komunistickému režimu.

V obecné rovině lze tvrdit, že Svědkové Jehovovi sice prokázali pevnost přesvědčení a snahu o uchování vlastní myšlenkové integrity, která je přivedla do konfliktu s komunistickým režimem, avšak proti tomuto aktivně nevystupovali a nelze je tudíž chápat jako účastníky odboje a odporu proti komunismu ve smyslu zákona č. 262/2011 Sb.

Zkoumáme-li tuto náboženskou společnost jako takovou, platí zde stanovisko, jež zformuloval Branislav Martinek, autor dosud jediné vědecké práce, věnující se historii Svědků Jehovových v našich zemích: „*Z mnoha uvedených příkladů je rovněž jasně patrný charakteristický rys této náboženské společnosti: prakticky po celou dobu své činnosti na našem území byla vždy ochotna upřednostňovat zájmy své organizace nad vším ostatním, i kdyby šlo například o jinak okázale proklamované křesťanské mravní zásady.*“¹⁹

Tolik k obrazu náboženské společnosti Svědkové Jehovovi jako celku. Pro účely vydávání osvědčení o účastnících odboje a odporu proti komunistickému režimu však doporučujeme vždy přihlížet k životním postojům, názorům a jednání konkrétních osob, neboť i v řadách Svědků Jehovových se mohli nacházet lidé, kteří proti režimu aktivně vystupovali.

¹⁹ MARTINEK, Branislav: *Náboženská společnost a stát. Historie Svědků Jehovových v Československu*, Praha 2000, dostupné na <http://www.straznavez.cz/Zdomova/NSaStat/NSaStatObsah.htm>

Literatura:

SJ o sobě:

ADAMY, Herbert a kol.: *Fialové trojúhelníky. Zapomenutá kapitola holocaustu*, Praha 2000

ADAMY, Herbert: *Byl jsem manažerem ilegální továrny*, Praha: Ostrov 1999

SOBIČKA, Eduard: *Kapitoly z dob totalitních*, samizdat 1994, dostupné na <http://www.straznavez.cz/Zdomova/Kapitoly/KapitolyObsah.htm>

Strážná věž, Služba království, samizdat 70. – 80. léta, knihovna Libri Prohibiti

O SJ kriticky:

FRANZ, Raymond.: *Krise svědomí*, Ostrava 1994

FRANZ, Raymond: *Hledání křesťanské svobody*, Davle: Kernberg Publishing 2007

MARTINEK, Branislav: *Náboženské společnost a stát. Historie Svědků Jehovových v Československu*, Praha 2000, dostupné na <http://www.straznavez.cz/Zdomova/NSaStat/NSaStatObsah.htm>

REMEŠ, Prokop: *Historie Svědků Jehovových u nás*, in: Dingir 1998/1

REMEŠ, Prokop: *Svědkové Jehovovi. Historický přehled*, Praha: Oliva 1995

VOJTÍŠEK, Zdeněk: *Encyklopedie náboženských směrů v České republice. Náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*, Praha: Portál 2004, s. 97 – 101

VOJTÍŠEK, Zdeněk: *Netradiční náboženství u nás*, Dingir 2008, dostupné na http://www.sekty.cz/texty/netradicni_nabozenstvi/

Odpírání vojenské služby:

BAUER, Zdeněk: *Vojáku Vladimíre... Karel Čapek, Jindřich Groag a odpírači vojenské služby z důvodu svědomí*, Praha 2009, s. 40

BLAŽEK, Petr (ed.): *A nepozdvihne meč... Odpírání vojenské služby v Československu 1948-1989*, Praha: Academia 2007

HUMPL, Lukáš: *Svědkové Jehovovi a civilní služba*, in: Dingir 1/2003, s. 5, dostupné na <http://www.dingir.cz/archiv/Dingir103.pdf>

MÜLLER, Lubomír: *Bitvy beze zbraní 1990 – 2000. Co užitečného přinesly soudní procesy s odpírači vojenské služby*, Praha: Ostrov 2000

MÜLLER, Lubomír: *Odpírání vojenské služby kvůli svědomí či náboženskému vyznání*, in: Bulletin advokacie č. 10 1999, s. 43 - 48

Informace o Chartě 77, mimořádné číslo, květen 1986, s. 12, dostupné na http://www.vons.cz/data/pdf/infoch/1986/INFOCH_05_mimoradne_1986.pdf